

МИТЪТ, ЛИТЕРАТУРАТА И ЛИТЕРАТУРОВЕД-
ДЪТ („МИТ И ЛИТЕРАТУРА“ от Богдан
Богданов. С., изд. Наука и изкуство“ 1985)

Когато едно изследване носи заглавието „Мит и литература“ това само по себе си носи значителна научна амбиция. Защото това очевидно внушава не само че мащабът на обобщенията ще бъде едно огромно културно пространство, но и необходимостта литературоведът „попътно“ да се справи с проблеми, които не изглеждат негова специалност и по-скоро са от компетенцията на етнологията, културологията, антропологията и пр. Освен всичко друго подобно заглавие поставя и много сериозен методологически проблем — по какъв именно начин ще се сравняват, съпоставят, различават и пр. „митът“ и „литературата“ — две явления, за които съвременната наука твърди, че имат коренно различен социокommunikативен и културен статут на съществуване. Тук няма да споменавам нещо друго — че който озаглави книгата си по този начин, автоматично включва своето научно произведение в една широка научна общност (в която примерно личат имената на Лосев, Фрайденберг, Топаров, Аверинцев, Мелетински, а също на Елиаде, Клод Леви-Строс, Нортроп Фрай. . .) и че съответно трябва да „издържи“ на не каква да е конкуренция.

Още в самото начало искам да изкажа мнението си — книгата на Богдан Богданов „Мит и литература“ с чест изпълнява обещанието на амбициозното си заглавие. И може да се смята за значително постижение на съвременното — не само наше — литературознание. Тя е посветена в частност на старогръцката литература и на нейните отношения с мита. Но за разлика от Олга Фрайденберг интересите на Богданов са насочени не толкова към генетичните, колкото към комуникативните и функционалните връзки (и различия) между литературата и мита. Тази гледна точка му позволява да спечели обща перспектива и да постави един проблем, който рядко се обсъжда в грандиозната книжнина, посветена на античната словесност. Това е въпросът за „устойчивия момент, за опазващата се в хода на развитието генерална особеност на старогръцката литература. . .“. Разбира се, още в уводната постановка на проблема Б. Богданов изтъква, че тази „генерална особеност“ ще бъде тълку-

вана не субстанционално, а като сложна вътрешно динамична цялост, тя „би трябвало да бъде сложна системна характеристика, която да свързва ред ценности и комуникационни ориентири, очертаващи цялостно полето за идеологическо и естетическо действие, в което се е осъществила тази литература“.

Богданов е наясно, че подобен подход изправя изследователя пред дилемата „единство или многообразие?“, „типология или описателна история“? и че едно грубо търсене на „генералната особеност на старогръцката литература би означавало оръязването на пьстротата и многопосочността на реалните литературни явления, от които тя е съставена. За него обаче предварителната типология (посеща наистина недостатъците на абстрактността и едрата схематичност) е задължителен етап, предхождащ писането на една истинска история — защото „на типологията е по-лесно от историята да се справи с отговора на въпроса, кое е общото и кое специфичното в старогръцката литературна традиция“. В опита си да се справи с проблема на „генералната особеност“ на старогръцката литература типологичният подход на Богданов допуска известна симбиоза с историзма и разделя старогръцката литература на два основни типа, които съвпадат и с основната периодизационната двудялба на старогръцката културна традиция: доеленистическия критерий за обособяване на тези два едри типа в старогръцката литература е културологичен — обособеността респ. необособеността на литературата като специализирана дейност в контекста на старогръцката празнична или всекидневна култура. Според Богданов културният статут на литературата в нова Европа и Александрия не се отличават принципино — техни особености са „артефактността“ на произведението (неговата „затвореност“ като текст на писмената култура и като индивидуална смислова постройка), индивидуално-интимният начин на неговото ползуване (актът на четене), наличието на литературно самосъзнание (специализирана прослойка от тълкуватели, критици и пр.). Тоест елинистическият и новоевропейският период (или по-скоро тип) в развитието на литературата се характеризират с обособеност и специализираност на литературната комуникация като културна подсистема.

Следвайки Аверинцев, Б. Богданов характеризира културния тип, характерен за епохите на геометрически, архаически и класическия период, като „дореклексивен традиционализъм“, като прави уговорката, че за разлика от древните източни култури и литератури дореклексивният традиционализъм на Елада е обръкан, динамичен и най-важното — либерален (т. е. традицията не се мисли за нещо священо). В рамките на този културен тип най-общата особеност на литературата е, че тя все още не се е обособила истински — и в медиума на своята комуникативност („създава се с писане, но се разпространява устно“), и в начина на комуникативното си ползуване (колективен или индивидуален, идеологически или „развлекателен“), и в „затвореността“ на литературните артефакти (творби) — творбата повтаря-варира жанровия хоризонт, истинската ѝ завършеност се осъществява на равнището на културен модел, който ѝ се задава отвън; това води до факта, че контекстът на своите различни равнища (празникът, епическият шикъл, жанрът) непрекъснато се възпроизвежда вътре в текста, който „на свой ред се оказва недостатъчно обособен от своя контекст“. Генералната „дореклексивно-традиционалистична“ черта на литературата от този период е нейното важно и съществено участие във възловата традиционна задача на едно подобно късномитологично общество — в „периодично трансцендентното набавяне на реалност“ — т. е. в опита чрез различни митологически (или вече идеологически?) процедури, една от които е и литературата, да се структурира флуидната, обръкана и проблематична настояща реалност „по образ и подобие“ на традиционния Космос.

Тук достигахме до основната теза в книгата на Богданов, теза, която той последователно доказва и конкретизира в отделните глави на своята книга и която е главният му научен принос. Тя тръгва от стария опит да се открие спецификата на старогръцката литература в нейната изключителна привързаност към традиционни митологични фабули. Но Богданов преосмисля и далеч надхвърля това неособено оригинално наблюдение — той показва, че старогръцката словесност не само ползува традиционни митологични фабули, но дори и там, където липсва традиционен митологичен мотив или събитийна структура, старогръцката литература „вторично митологизира“ персонажи и събитийни редове. Така той създава възловото операционално понятие на своето изследване, което се нуждае тук от известно пояснение. Под „вторичен мит“ Б. Богданов разбира особен тип ползуване на определена културна форма, който имплицира решаване на проблемите на настоящето и набавяне на „действителност“ (т. е. подреденост, структурираност) на това настояще отвън, от традицията. Това може да бъде

наречено „мит“, защото то напомня организирането на профанното време чрез циклите на сакралното време (характерна митологична процедура), а освен това защото за целта често се използва една сюжетна операция като медиатор между противоречия. Но вторичният мит се отличава от първобитният мит по съществени характеристики: той се движи към десакрализация, съжителства с други форми на идеологическо реагиране (зачатъци на наука, изкуство, право и пр.), започва да отделя социалната проблематика от проблемите на биокосмическия генезис, в семиотичен план не смесва плана на езика и плана на съобщението и често пъти основната му задача е да конструира ценностно поле (да класифицира ценностно настоящата реалност), като това ценностно поле не се онтологизира задължително. Тук трябва да се отбележи, че Богданов не е уточнил в какво отношение се намират понятията „вторичен мит“ и „идеология“ (а на места говори и за първобитния мит като за „идеологически опит“). Струва ми се, че понятието „идеология“ функционира с различен обем и съдържание в различните части на неговата книга, което създава условия за обръкване.

За сметка на това той е диференцирал „вторичен мит“ от „литература“, като е изтъкнал, че вторичният мит в отношенията си към недообособеното литературно произведение е смислова принуда, „преграда към евентуалното множение на значения“ — т. е., че за разлика от принципно многозначното литературно произведение (към тази теза на Богданов ще се върнем по-късно) вторичният мит е твърде смислова и мирогледна схема, насочена към решаване на проблем на актуалната настояща реалност на съответната епоха.

Така че основната теза на Богданов изглежда приблизително по следния начин: генералната особеност на старогръцката литература трябва да се опише като отношение (съсъществуване и противодействие) между страна на вторичния мит и страна на литературата („литературата като художественост“) в рамките на особен начин на комуникативно функциониране и колективно ползуване на старогръцките словесни продукти. Вторичният мит се създава от нуждата да се „фиксира“ действителността (т. е. да се подреди настоящето и да се разрешат неговите проблеми) — т. е. той решава социални и мирогледни задачи на едно конкретно време и на конкретна общност от хора; но той съжителства в словесния продукт с един значително по-динамичен феномен — литературата, която чрез особено бораване с културни форми („съчетаване-противопоставяне“) „моделира по-универсално културно поведение от допустимото в контекста“. Казано иначе, страната на литературата в старогръцкото словесно произведение Богданов схваща като „един вид нова, непри-

ложена или изобило оставяща неприложима система за мирогледно ориентиране, която поради това може да изпълни сублимативни, градивни или разграждащи задачи в определена културна среда". Така вторичният мит се свеща от него като инструмент за „твърдо“ мирогледно ориентиране (насочено към конкретно настояще и конкретни проблеми на конкретна общност от хора), а литературата — като „меко“ мирогледно ориентиране, насочено към едно „универсално“ време и „универсална“ общност от хора. Дialeктиката на тяхното съжителстване Богданов описва в различни старогръцки произведения в отделните глави на своята книга, но общата му теоретична постановка в това отношение изглежда така: „Казано накратко, развалена като митология (поради своята „отвореност“, „либералност“ и пр.— б. м., А. К.) традиционната елинска митология генерира литература, която на свой ред постоянно се допълва с вторичен мит. Ако литературата, разбира на тесен смисъл на думата като художествено концепиране на действителност, е един вид проява на исторически оформилата се недостатъчност на елинската митология като митологичен език, от друга страна, вторичният мит е компенсация за тази недостатъчност, връщане към мита. Казано образно, ранната гръцка литература като че ли се опитва да се освободи от мита и все не успява да го стори.“

Позволил си дотук така подробно излагане на основната теоретична постановка на Богданов (която в известен смисъл е и негова изходна методологическа точка) по две причини. Първата е, че не съм специалист по старогръцка литература и не съм в състояние достатъчно компетентно да коментирам литературно-историческата и културно-историческата страна от книгата „Мит и литература“ — това е право на работещите професионално в областта на класическата филология. Но втората причина е по-съществена: дълбоко ми убеждение е, че изследването „Мит и литература“ е не само литературно-исторически анализ и културологично ситуиране на ранната гръцка литература; поне в същата степен то е и съчинение по възлови проблеми на литературната теория. Проблемите като отношението между литературен текст и контекст, какво представлява самото литературно произведение и какво е отношението между него и неговото комуникативно функциониране, какво е отношението между литература и идеология и т. н. Тоест — книгата на Богдан Богданов върху материал от старогръцката литература се занимава с някои от най-важните съвременни литературно-теоретически проблеми.

Все пак ще се опитам съвсем накратко и конспективно да изложа резултатите от наблюденията на Богданов върху Омир, Хезиод, Пиндар, атическата трагедия, историографията на Херодот, Тукидид и Ксенофонт, както и върху диалозите на Платон.

Богданов анализира „Илиада“ (отчасти и „Одисея“) и установява чрез парадигматичен анализ на техните сюжети, че те могат да изпълняват ролята на вторични митове, решаващи действителни проблеми на Омировото време — коя е истинската родина и стабилна човешка общност, в която участва гъркът. Богданов описва различно „ползуване“ на „Илиада“ — в тесен кръг при празничните вечери при различни местни първенци (където обикновено се изпълнява само откъс и епическата поезия се слуша за забава) и при общонародните празници в геометрическата епоха (където се е наложило обемът на епиката „Илиада“ и където тя е била изпълнявана открито пред голям брой слушатели от разни полиси). Сюжетът на „Илиада“, анализиран от Богданов като медиатор между „свое“ и „чуждо“ (поведението на Ахил според Богданов моделира ситуации. 1. „гръци срещу гръци“; 2. „гръци заедно с гръци“; 3. „гръци срещу троянци“; 4. „гръци заедно с троянци“), е винушал на разнополисните си слушатели, че участвуват в една надполисна родина, а и в една наднационална човешка общност. Т. е. сюжетът демонстрира съвпадение между своя парадигматичен и своя прагматичен смисъл — значението, което то грати вътре в епическото произведение съвпада със значението му при празничното му ползуване. Страната на литературата в „Илиада“ се реализира покрай този вторичномитологичен сюжет — от една страна, чрез симетричната и „зрителна“, „геометрична“ композиция (заета може би от Вазовата живопис), която естетизира самия акт на творене, „чрез нея един вид се настоява, че творчеството е акт на осъразмеряване“ (последното налага и естетическото съзрение като главна форма на ползуване). От друга страна, „литературното“ в „Илиада“ Богданов открива в особения омировски похват на епическата ретардация (детайлно анализиран от Аuerbach) — която спечелва спокойно наблюдение на действителността като плуралистична, като прекрасно обилие от самоопени автономни предметности. Това позволява да се създаде *пластично* описание на неща, поместени в *реално* време и пространство.

Разглеждайки двете композиционни части на „Дела и дни“ на Хезиод, Б. Богданов описва как чрез редуване на „митологически партии“ в уводната част Хезиод конструира ценностно поле, което подрежда в аксиологично отношение настоящата действителност. Чрез това първичномитологични фабули са използвани с вторичномитологични функции; онова, което трябва да бъде контекстуално условие за литературно произведение и литературен сюжет (контекстуалната наличност на ценностно пространство с определени посоки, в което да се движи герой-актант), е пренесено в рамките на самото произведение и го е „задушило“. Подготовката за сюжетен текст е последвана при Хезиод не от сюжет, а от описание на селския природен и

битов свят. Тук за разлика от вторичномитологичната ценностна класификация страната на литературата се осъществява в описание на реална среда и реално времепротичане, и то в определени детайли и моменти — при природни и битови картини. Страна на литературата е (както и при Омир) и самият факт на реденето на текстовите компоненти, актът на композирането.

Епиникият на Пиндар показва едри аналогии с отношението „мит — литература“, така както е анализирано при Омир и Хезиод. И при него контекстът е пренесен в текста (този път като жанров хоризонт, почти повтарен от композицията на текста). Структурата на жанра „епиникий“ повтаря структурата на елинския спортен празник и носи в себе си имплицитни идеологически постановки на аристократичната култура от късната архаика — така жанрът и конкретният текст стават вторичномитологически инструменти за социализация. Страната на литературата и този път се осъществява „покрай“ това — на нивото на художествения език, който декорира общоприетото... прави от него материя за субективно преживяване и удоволствие“. Тя представлява свободно раздвижване на асоциативни редове, спечелване „за мит“ възможността да се говори за конкретна човешка личност — срещу традицията, за която винаги единствено достойните за обсъждане предмети са митологични. Литературното се определя в „стилистически излишества“, в метонимични асоциативни преходи, едри композиционни метафори.

След един много сложен и на места неясен анализ Богданов разкрива, че и сюжетът на атическата трагедия функционира като вторичен мит, защото решава вътрешно противоречива задача от времето на Есхил, Софокъл и Еврипид. Парадигматиката на трагедияния сюжет е описана от Богданов като двутактна, двусъбитийна схема (реализирана в различни варианти) — начално събитие, резултат от колизия между света на човека и отвъдните сили, което подтиква героя към активност за преодоляване на липсата и достигане на липсващото благополучие. Второто събитие (породено от активните действия на героя) води до развързка, но тя рядко отменя началното лишаване и никогa не води до придобиване на ново благо. Т. е. това е сюжет-мит, който се занимава с решаване на проблема, доколко активната позиция на човека в света е средство за придобиване на благо — и решаващ този проблем по компромисно фаталистичен начин (възможност за „ограничена свобода“ и „ограничено пастиене“). Литературността и тук се реализира на нивото на композицията на трагедията или композицията на трилогията (тя се концентрира според Богданов във възможността да се създават връзки по аналогия между отделните фабули, в търсене на възможност словесния хоризонт на жанра да

се преодолее чрез многозначност, формални композиционни техники и пр.).

Богданов разглежда Платоновия диалог като поле на оригинално и силно стълкновение между устната и раждащата се писмена култура в древна Гърция: той обръща внимание на факта, че „писаният диалог е повече от диалог“, той е „разказ за диалог“. Писмената му форма дава възможност за свободно-индивидуално ползуване, което пък дава възможност за повторно четене, комбинации и пр.: „строят на диалога става смислово значещ“. Така че във формално отношение Богданов дефинира Платоновия диалог като „прозаическа среда, в която контрапунктово се разполагат различни логико-аналитични и художествено-символични форми на изказ. Диалогът е масивна среда за динамизиране на различни видове слово“. В тази възможност за „сложно аранжиране на темата“ Б. Богданов открива страната на литературността: на съдържателно равнище тази склонност към литературно многопосочно-многозначно аранжиране на темата чрез различни прозаически езици се проявява като интерес към „проблема за действителността като реален човешки проблем“, като „един вид имитиране на жизненото многообразие... в диалектиката на аспекти и различни нива на истинност“. Но Богданов отбелязва, че литературата отново е породена „покрай“ — целта на Платон не е била това „литературно имитиране на многообразието на действителността“, а нещо съвсем друго — търсенето на метод за беседно изследване на философска проблематика. Т. е. философският подход на Платон е склонен да произвежда символи, които носят в себе си и нещо литературно (но Богданов показва как Платон е склонен също така да произвежда и „твърди“ вторични митове), тъй като са композиционно смислови организатори на прозаическото разноречие в диалога.

Така в конкретните си наблюдения за „дълговидното“ движение от „развален“ първичен мит към литература, а оттам към компенсаторно пораждање на вторичен мит, Богданов непрекъснато описва какво е било „спечелено“ или „открито“ за литературата от различните жанрове, автори и конкретни произведения. Така Омир „спечелва“ за литературата способността за творенето на „чиста форма“, а също и представата за множество обилие от прекрасни предмети; Хезиод първи конструира система на настоящата действителност; Пиндар „открива“ свободното боравене с асоциативни редове (т. е. нещо близко до лирическото композиране и до техниката на алузията и реминисценцията); трагедията — композиционното и смислово успоредяване на фабули и проблематизираната активност на човека; историческата проза „открива“ уважението към факта като към факт, по-конкретното улавяне на действителната човешка среда, обилието от прозаически форми и разни нива на раз-

казване; Платоновият диалог може да „аранжира“ темата на различни равнища, организиращи от символи или вериги от символи, стилистичното многообразие, реални късове от атинското всекидневие и пр. (Разбира се, при Богданов „откриването“ и „спечелването“ за литературата са метафори, не бива да се възприемат в някакъв „Колумбов“, „първооткривателски“ смисъл.)

Надявам се, че от преразказа-тълкуване, който направих на проблематиката на „Мит и литература“, са станали ясни и основните научни приноси на Богдан Богданов. Все пак нека ги повторим още веднъж: изключително оригиналното и интересно решение на проблема за „генералната особеност“ на старогръцката литература като откъсваща се от мита и пораждаща мит в себе си, автономизираща се и подчинена на своето културно-идеологическо ползуване, „отвъд конкретното си значение за класическата филология тази постановка на Богданов е силен мисловен стимул и за проблеми като отношението между литературното произведение и неговото идеологическо ползуване); създаването и операционализирането на понятието „вторичен мит“, идеята за „твърдото“ и „меко“ мирогледно ориентиране, успешността на повечето от интерпретациите, направени от създадената проблема гледна точка. А също така и някои „попътни“ негови идеи като схващането му за „вертикализма“ и „хоризонтализма“ като два типа културно реагиране, изтъкването на „либералния“ характер на старогръцката митологична традиция, разсъжденията му за Платоновия диалог като за „нещо повече от диалог“ (т. е. изтъкването на ролята на писмената традиция в неговото създаване) и пр. Всячко това с основание ме кара да твърдя, че книгата „Мит и литература“ е значителен научен успех.

Нека сега да се върнем към някои болни проблеми на съвременната литературна теория, чиято обърканост и сложност не е успяла да преодолее докрай и книгата на Богданов. Видяхме, че идеята на Богданов — литературното в словесните продукти на елинската култура (които ние поради традиционна инерция продължаваме да наричаме „литература“ като цяло) е само част, само „покрай“ други неща в тези словесни продукти — тази идея „работи“ успешно в неговите интерпретации и дава много интересни резултати. Опасното е обаче, че уговорената двусмисленост „литература-цяло“ — „литература-част“ като че ли скрива многозначността на „литературата-част“ като понятие: неопределеността на това какво точно означава т. нар. от Богданов „страна на литературата“. Всъщност „страната на литературата“ в книгата на Богданов страда не толкова от „неопределеност“, колкото от „преопределеност“; по различни поводи в текста на книгата се дава множество различни попътни нейни определения. Целият въпрос е в тяхната съвместимост. От една страна, както беше

посочено в началото на настоящата рецензия, Богданов твърди, че страната на литературата „моделира по-универсално поведение от допустимото в контекста“, „нова, неприложена или оставаща неприложима система за мирогледно ориентиране, която поради това може да изпълни сублимативни, гравидни или разграждащи задачи в определена културна среда“ (впрочем по какъв именно начин е възможно литературата да функционира и като сублимативно и като гравидно, и като разграждащо реагиране, би било интересно, ако Б. Богданов съотнесе своите схващания по този въпрос с идеята на Атанас Натев за „контрадаптивната“ функция на изкуството). Т. е. страната на литературата е начин да се моделира едно „меко“ мирогледно реагиране. Но много често, когато говори за „страна на литературата“, Богданов я определя по друг начин: като „съдържание, разколбано между утвърждаване на определен смисъл и превръщане в празна форма за утвърждаване на някакъв смисъл“, или пък като „един изказ, който клони да стане автономен“ или като „многожесте на значения“ (т. е. все определения, които гравитират около прочутото схващане на Пражкия лингвистичен кръжок за „автономността“, „самосредоточеността“ на поетическия знак). На друго място пък се твърди, че литературността е във виртуозното редене и композиране на елементи и във възможността подобен текст да бъде „свободно ползуван“. И още едно определяне на страната на литературата — като постигане на плуралистичната, самоценна настояща действителност и възможност за функционалното ѝ удвояване — при което става възможност предметите да се изобразяват не с определена идеологическа цел, а „просто така“, заради прекрасното си обилие. По този начин за различните цели на научния анализ в различни части от книгата „страната на литературата“ е определена като „меко“ мирогледно реагиране, като „автономен знак“, като „виртуозна“ композиционна комбинаторика, като свободно ползуване, като плуралистично самоценна настояща действителност. Настоящата рецензия съвсем не твърди, че всички тези характеристики на литературността са несъчетаеми — тя само твърди, че в „Мит и литература“ те са недостатъчно съчетани, че книгата не внушава достатъчно ясно на своя читател каква е систематичността на тяхната свързаност. Казано полунашега, полунасерiously като че ли Богданов се е опитал да реши научен проблем чрез една „митологическа“ процедура: да съедини двете полносно противоположни определения на литературността — „автономен знак“ — „мирогледно реагиране“ с един контекстуален низ от понятия-медиатори — свободно композиране и ползуване, множествена и самоценна настояща действителност плюс фикционалното ѝ удвояване, „мекост“, универсалност на мирогледното реагиране. Така или иначе за разлика от опе-

рационалното понятие „вторичен мит“ понятието „страна на литературата“ създава поне толкова проблеми, колкото и разрешава.

Именно скритата литературнотеоретическа проблематика и нуждата от разрешаването на тази „преопределеност“ на понятието „страна на литературата“ са причина научното мислене на Б. Богданов след книгата му „Мит и литература“ да се насочи в определена посока. В сп. „Български фолклор“, кн. 3 от 1985 г. бе публикувана статията на Богданов „Фолклор и литература“, където той прави много интересен опит да разреши именно посочената проблематика чрез културологично-комуникативно диференциране на фолклора и литературата. Няма да се впускам в подробности — ще отбележа само, че в тази статия проблемът за връзката между „автотеличния“ поетичен знак (литературният текст, притежаващ самосъсредоточена, индивидуална смислова построяеност) и способността на литературата да създава модели за „универсално“ мирогледно реагиране е решен по изключително интересен начин — чрез анализ на ситуацията на четенето като специфична за литературната комуникация. Писаният художествен текст е разглеждан от Богданов като „вкамънена комуникация без комуниканти“, т. е. „собствената смислова структура на литературното произведение е бивше функциониране... абстрахирана среда за обичуване“. Какво означава това „бивше функциониране“? При фолклора „текстът“ е насочен към структуриране на фолклорния колектив и изваждането на фолклорния индивид от нецялостното му всекидневно битие чрез потапянето му в празничната фолклорна общност. Т. е. фолклорът интегрира индивида в общността. При литературната комуникация нещата се променят. Писаният литературен текст се откъсва от непосредствената комуникация чрез това получава следните възможности: 1. неговият автор става много по-активен, може да твори „индивидуална“ действителност (което на семиотично ниво е тъждествено с „автотелизирането“ на съобщението, тъй като текстът трябва да построи собствен си контекст); 2. пасивният възприемател трябва да разреши конфликта от възможността за среща с много подобни „индивидуални“ действителности; 3. това се постига чрез ситуацията на четенето, при която читателят общува не непосредствено с автора, а с цялостната построяеност в текста действителност (противопоставяща се на реалния, фрагментизиран всекидневен свят). Така според Богданов „в идеалното си проявление литературният текст служи за извеждането на четящия индивид в идеална среда, в която изправен пред лицето на цялостна действителност, той общува с равни нему индивиди (на друго място Богданов говори за общност „комунитас“ — б. м. А. К.). Предназначен да отиде до всяког при максимален брой индивиди, които също са крайно индивидуали-

зирани, устремен към това да бъде смислов независим от всякаква външна определителност, обярнал смисъла към самия себе си, автотеличен и принципно необвързан с определено предназначение, литературният текст става многозначен, можещ да се разбира при индивидуалното си потребление всякак.“ Но именно това „парадоксално функциониране без функция“ според Богданов е причината, според която „литературният текст прави от всеки читател философ“.

Вероятно тези оригинални идеи на Богданов се нуждаят от много по-сериозно, монографично разработване. Но едно е сигурно — че именно проблематиката и подходът, реализирани в „Мит и литература“, са довели Богданов до изключително интересен опит за разрешаване някои от най-сериозните литературно-теоретични проблеми на нашето време (показателна е и методологическата страна на въпроса — взаимният превод на културологични, структуралистски и рецепционистки постановки в един нееклектичен цялостен и самобитен методологически подход). Ще очакваме тяхното по-нататъшно разработване и задълбочаване.

Александър Кюсев

ПРОЗИРНАТА НЕЯСНОТА

(„Анализ на лирическата творба“ от Никола Георгиев. С., изд. „Народна просвета“, 1985)

Навлизането в методологията и терминологичния апарат на книгата на Никола Георгиев „Анализ на лирическата творба“ предизвиква изненада най-малко в две посоки. Първата идва от учудването на неговите почитатели, които си задават въпроса — няма чак сега се появи тази книга! Та тя ни е така позната. Втората — от страна на хората, които само са слушали за нейния автор — как е възможно една толкова зряла книга да бъде... едва втора поред? А всичко това може би ще обясни недоумението на книгоразпространителите, които ден-два след получаването ѝ безпомощно вдигаха рамене: „Изчерпа се, какво става, нали мина кандидатстудентската кампания?“

Какво наистина става? Защо тази малка и непретенциозна наглед (но с великолепно външно оформление) книжка предизвиква толкова оживление? Признавам, че за мен изненада нямаше. Та нали и аз като многобройните си колеги винаги когато срещна устремно забързаната фигура на един от най-популярните преподаватели от университета, все гледам да задам по някой и друг въпрос, да „пооткрадна“ някоя от неговите сензационно звучащи реплики, да чуя някой от отговорите, които често могат да се ползват като готови теоретически изводи. На такава „непопулярна популярност“ се радват само учени, чието дело многократно надраства личната им роля в обществото.